Gralstänk. Ett dikthäfte

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1898.
Förord.

För att bokens titel och innehållet af dess första diktcykel må bättre förstås hänvisar jag först och främst till »Sagan om Gral» i Stänk och Flikar, där jag begagnat återfinnandet af det under medeltiden berömda Gralsmycket såsom en symbol för allförsoningen. I Brockhaus' konversationslexikon säges Gral, hvilken också säges hafva haft något att göra med fågel Fenix' pånyttfödelse, enligt medeltidens legender af Josef från Arimathia hafva begagnats att uppsamla blodet från Jesu sår. Jag känner icke särdeles mycket mera om dessa legender än detta och har icke särdeles stor sympati för den ifrågavarande symbolen. Enligt hvad jag tror delvis vara en eller annan reminiscens efter medeltidslegender har jag emellertid diktat min saga om det försvunna Gralsmycket och dess framtida återfinnande, och här ännu en gång tagit upp symbolen. Redan i »Sagan om Gral» är bägaren med dess innehåll betecknad som lifvets vin och de vises sten. I den här följande första diktcykeln har Graldrycken kommit att blifva något liknande den själfva varat ljus– och lifingjutande urkällan, den lysande lifssaft, hvars minsta utstrålade gnista anträffas mer eller mindre dold och försvagad hos alla ting och väsen.

De öfriga dikterna hafva genom titelbladet kommit att inrubriceras under samma symboliska beteckning, och kunna ju också äfven de i enlighet med den första diktcykelns tankegång betraktas såsom innehållande mer eller mindre svaga stänk från ljuset af Gral. De flesta af samlingens dikter äro för öfrigt mera att betrakta som rimmade tankeförsök än som poesi i vanlig mening, – de likna i detta fall, frånsedt skillnaden i vishet, Goethes »Sprüche in Reimen». Möjligen är denna diktart icke särdeles förtjänt att utöfvas, äfven med det höga föredömet Goethe framför sig, men för en gångs skull må man ha rätt att försöka den. I alla händelser önskar jag icke att man efterliknar den knaggliga form, som är att finna i vissa mina dikter af detta slag. En annan egenhet med dessa moraliskt-filosofiska dikter är deras villkorliga form, de säga nästan mangrant endast 'kanhända' och 'möjligtvis' äfven där påståendet kan synas välgrundadt nog. Detta kommer sig af att deras författare känt sig slagen på fingrarna af egen alltför stor kategorisk säkerhet i uttrycket af moraliskt-filosofisk tankegång i föregående dikter. Denna diktsamling är också till en del afsedd att utgöra ett korrektiv och en förklaring af det som i »Stänk och Flikar» och »Nytt och Gammalt» kan vara misstag eller dunkelhet – ett slags återtåg till en tryggare ställning med säkrare operationsbasis, från hvilken man efter nya strategiska öfverläggningar kan framtränga till Ariens land. Framdeles komma sannolikt mina åsikter, att ytterligare utveckla och förändra sig och i så fall kommer naturligtvis ytterligare korrektiv att blifva nödvändiga.

Gustaf Fröding.

* * *

Gralstänk.

——

I.

Hvar Gral är vet ingen,
men djupast i tingen

bo gnistorna hemligen kvar
af ljus, som i lifsdrycken var.

Det kräfs blott att gnida
med sida mot sida
två ting eller sammanslå två,
att gnistor därur skola gå.

Och stundom det flammar
ur murknade stammar
en ljusglimt, fast flyktig och sval
– en kvarstod af ljuset från Gral.

Och sök, skall du finna
att också ur kvinna
och man som ur trä eller sten
går Gralgnistans flyktiga sken.

Som guldgräfvarn guldfyndigheten
kan ana af märken, I veten
om sökandet närmar sig Gral
af gnistornas ljusmängd och tal.

II.

Nalkas från Gral det i suset
af älskande, hviskande stämman ett hemligt bud,
nalkas väl äfven i ruset,
pratande vänskap förtroligt från Gral ett försonande
ljud.

III.

Och Gral bor i sömnpsalmsången
i enstaka tonstänk af välljud och bor
hos den, som i dogmen är fången
i troheten mot det han tror.

Hos vällefnadsprästen vid maten
i vänsällhetskänslan, som fyller hans sal,
hos myndige, stolte prelaten
i härskaregåfvan är Gral.

IV.

Gral är i glädjeflickan
i ömheten, hvarmed hon ger dig en kyss,
tömmer ock sedan hon fickan
på den, som hon famnade nyss.

V.

Gral är hos spelarn i djärfva
kastet om framtida öden,
kvinnor och slott att förvärfva,
öda, förslösa, fördärfva,
eller att själf ge sig döden.

VI.

Afskyr du härar i slaktning,
därför att plågan och jämmern du vet,
böj dock ditt hufvud med aktning
för härslagets härlighet!

Gral lefde mäktig i modet
hos män, som med mandom och trohet mött död,
ädelt han lyste ur blodet,
färgande rocken om dödsskjutet manhjärta röd.

Syns dig ock tidsåldern stigen
öfver den tiden, då modet göt blod,
gå då i krig emot krigen
med krigarens manliga mod!

VII.

Ock hos don Juan är stänket af Gral
i trotset mot dolkstingens hot öfverallt,
gnistan är kvar i Mefistos tal
i sarkasmernas bitande salt.

Och Gral lyser ännu ur skarnet
af synderna alla tillhopa
hos svinet och gudabarnet
John Falstaff af hela Europa.

VIII.

Gral är i Stoa och Plato,
Gral är i Epikur,
Gral är i Cæsar som Cato,
är i hvar Catilinariskt
storvulen tigernatur.

IX.

Gnistan af Gral var i Neros själ,
hvars feghet man kanske förstorat,
i modet att sist likväl,
fast darrande, låta en träl
få stinga den konstnär ihjäl,
som »världen ej borde förlorat».

X.

Låt feghet och falskhet vara,
var modig i nöd och fara,
var sann, visa inget sken.
Men därför ej allt förkasta
hos hare och räf, tag fasta
på snarfyndigheten hos räfven
och minnes att godt är äfven
det snabba i harens ben!

Låt bräkandet vara och sluta
med vanan att gläfsa och tjuta,
var man, icke ulf eller lamm,
låt vara det djuriskt låga,
men akta dock ej som förspillda
det lammlika, tåliga, milda,
det ulfhärdigt starka, fast vilda,
som kanske likt byggande tåga
haft del i den höga stam,
af hvilken som krona du själf gått fram!

De djur, du i dig bär fångna
kanhända från tider gångna,
då framåt du drog öfver varats mark
i skalet och fällen och huden
på färden från cellen till guden,
– låt allt deras lägsta försvinna,
låt allt deras yppersta vinna
i styrka att göra dig skön och stark.

XL.

Gral är i djärft,
Gral är i fritt,
Gral är i kärft,
Gral är i blidt.

Gral är i gladt,
Gral är i sorgelåt,
Gral är i skratt,
Gral är i gråt.

Gral är i godt,
är det ock matt,
guld är i smått
mynt dock en del af en skatt.

Sant är dock sant,
är det ock tunt
gjutet i grant
rimmad poetisk strunt.

Något är skönt
ock i en lus,
ock i ett grönt
blad bak ett hemlighus.

Allting, som är,
inom sitt skal
en gnista bär,
som stänkt från Gral.

XII.

Vill du dock själfva klenoden

finna, så våga ej rädas
färden, som når öfver floden
ängderna, hvilka beträdas
blott af de dödes fjät,
våga ej rädas att sväfva
högt till de högste och bäfva
icke för mäktiga väsens
heliga ljusmajestät!

Våga ej rädas det svåra
prof, som allena kan kora
dig till en frihetens konung,
gällde ock profvet att smaka
djupaste kval och försaka
lifslyckans ljufvaste honung.

XIII.

Går ock uppåt färden,
vimlar
kanske ännu öfvervärlden,
när din färd begynns, af många
allt för tama
högheter i allt för trånga
bokordshimlar,
hvilka allt för små och lama
arma mänskotankar dana,
när ett högt de tro sig ana.

Går din färd till underjorden,
kanske då en sägenvorden
dödslikt domnad
forntidsvärld du ser insomnad,
hvilken, om den väcks ur dvalan,
så står upp och för sin talan:
»Jag är Babel, jag är Rom,
jag är kvistad, jag är sållad,
hit i dödens dröm förtrollad,
dömd till döds i rättvis dom.

Men den skarpa knifven skar
endast det, som borde brännas,
det var skarnet sållet bar
till den eld, som är Gehennas,
se mig an, jag själf är kvar!
Se min skönhet, se min ära,
se triumftåg, hur de bära
lass och börda, lass och börda,
hem den skörd, som jag skall skörda
med den rätt, som segrar gifva,
– äfven jag skall himmel blifva,
när jag byggt mig högt i ljus,

född på nytt, på nytt mitt hus.»

XIV.

När skall han komma, den rätte,
han, som skall allting förklara,
han, som ej blott är rättfärdig,
utan ock snillrik och vis,
han, som ej blott visar smala
bergbranta stigar, men visar
kampfyllda lifsäfventyret,

hvilket den tappre skall föra
upp till de lyckliga höjder,
där ej blott enfald och oskuld
leka som lydiga barn,
utan där ock det mångfaldigt
rika och djupa och stora
rör sig med härskarekraftens
själfständigt manliga steg?

Kejsarval.

Cajus Caligulas strupe
skuren åt världen gapar,
ropande högt på den nye
juliske imperatorn.

Ung en centurion
träder på trappan ut:

»Romarevälde, häftigt
skenar förfallet ned,
Cæsar var härlig och gudalik,
Octavianus rik och stor,
grym och väldig Tiberius,
Cajus ett galet djur!

Hvem af julierna lefver än?
Claudius, heu me den lärde!
pretorianer, ondt
är det om körsvenners lust
vagnen att styra i dag.»

Centurionen sökte
genom palatset och fann
romareväldets herre,
gömd bakom en tapet.

»Höjom högt på sköld,
pretorianska elit,
här vårt nya hopp,
Claudius, Claudius vivat,
orbis terrarum rex!

Vivat, vivat Claudius,
orbis terrarum rex!

Samtid, du hungrar väl ock
efter en herre, som styr,
se dig om, att du ej
finner i hörnet gömd
en, som är mindre lärd,
medan han likväl kör
spannet med otrygg hand.

Vidgar som Claudius han
med legioners hjälp
ännu sitt väldes gräns,
är icke allt förbi
ännu, du sjuka tid!

Frågande svar och obesvarade frågor om ondt och godt.

——

I.

Är jag ett frö,
bestämdt att ej dö
i evigt oändliga tider?

Kanhända ett val mellan växa och dö
är ställdt för hvart lefvande frö
och medlet är synder och strider?

Kanhända förblefve jag frö,
oskyldigt och rent som snö,
men ännu alltjämt blott frö,
om icke jag syndar och lider?

II.

Jag vill icke tro, fastän manerna
mig tvingat i dröm och visioner,
att drift, som är sund, ej är bud,
vill tro såsom förr att titanerna
likt helgonen ock äro toner
i lifsalltets helenhetsljud.

Vill tänka mig vilsegångsvägarne
som ovanda jaktäfventyren
i skogar, dem ingen beträdt,
vill tro att de villade jägarne

från irrfärd i svekfulla myren
till sist vandra hemvägen rätt.

Men hitta de ej på förvirrande
stråt, vill jag tro att de dödas

af hunger och matthet rätt snart,
jag vill icke tro, att de irrande,
än lefvande, evigt förödas
som pinadt och vanvettigt stirrande
väsen af djäflars art.

III.

Om jag alltid blef kvar
där mitt hemmavid var,
inom gränsen af yttersta logen
– kanhända jag hade ej lärt mig jakt,
ej lärt mig att kringströfva oförsagdt
och stängts från det vida af skogen.

IV.

Går mig också illa,
bär det ock till döden,
när jag blindt går vill,
– kanske utan villa
kan jag dock förspilla
mina framtidsöden,
när jag blott står still.

V.

De, som vilse vandra,
nya stigar leta,
hvaraf sedan andra
hafva gagn att veta.
Där i gångna dagar
fäder vilse irrat,
nu på stigar kända
deras barn kanhända
gå och återvända
tryggt och oförvirradt
som i hemmets hagar.

VI.

Det onda är icke att sökas,
som vore det godt att finnas,
som vore ett ondt ett godt
– ondt är att öfvervinnas,
så att det goda ökas
genom det prof det bestått.

VII.

Är månne ondt en makt
lefvande själf som det godas,
lefver och växer och frodas
såsom ett lifsfrö i jorden lagdt?
Är så ock skrifvet och sagdt,

så icke jag ville skrifva,
tanken ingifver mig: Skrif:
ondt till det goda är blott
ejet, det negativa,
ondt är ett icke-lif,
ondt är ett icke-godt,
ondt är ett »dö»,
icke ett »växa ur frö».

VIII.

Feghet är brist på mod,
grymhet kanhända är
endast ett njutningsbegär,
hvilket ej innebär
längre af kärlek en skymt af en återstod.

Feghet är alltså blott
sist dock ett icke-godt,
njutningsbegär är ett godt,
bristen på kärlek dess brott,
sökare, säg, har jag sanningen rätt förstått?

IX.

Ett själfviskt är godt i sig själft,
om lycka för mig det med själfviskt menas.
Men uppstår ej ondt, när min lycka ej enas
med det att min nästa får ock sin hälft?

X.

Dock beständigt hvetet växt i agnar,
– när en själfvisk man vill vara stor
och går ut att vinna makt och ära,
halftnedtystad än min aning tror,
att den själfviskt stores storhet gagnar,
att hans segerskörd ock andra skära.

XI.

När ur hvardagslifvets många hundra
uti hvilka ringa ondhet är,
en vi välja ut att högt beundra,
en vi välja ut att hålla kär,
fast halft ond vi misstro honom vara,
kanske är det då det onda bara
i vårt eget jag, som står och prutar
med rättfärdighetens kraf och mutar
oss att se den onde som han vore
denne ädle, denne sköne, store?

Händer det dock ej, när ondt som gift,
smugit in hos någon verklig heros
och förgiftat halft hans lifs bedrift,

att af stort och godt han ännu ger oss?
– Ar det icke då den store anden,
den i djupet sjunkne gudasonen,
kämpande och lidande i banden,
som vi älska ännu i demonen?

XII.

Syns oss ej tigern god,
därför att han på lur
efter sin arts natur
törstar efter vårt blod,
gömd i en djungle vid Ganges’ flod
– god är han dock för sig,
god för hona och ungar,
god är han ock för dig,
du, som på jägarstig
spjutet mot honom slungar,
dig gör han vaksam och vig,
manlig och stark med sitt djunglekrig –

Kommer du hem en kväll,
sedan vid Ganges’ brädd
nyss du har slagit en tiger,
präktig är tigerns fäll
då till en hustrus bädd,
hennes som just ur ditt tjäll
vänlig och undrande stiger.

XIII.

Men om jag ombads besvara
jenseitsmoralen med ja eller nej,
skulle jag tveka och sinna:
»ondt är ett icke – godt är ett vara,
är det ett godt jag vill vinna,
vet jag min väg,
vandrar den ej,
stannar i lättjans förbidan
hemma bland vänner på gille
eller så litet förstår och förmår,
att jag dock går
dit jag i grunden ej ville

alltså ej når
det, som jag eftertrår,
samtida, säg:
finns då en väg
ärligt och rätt förstådt,
hvilken om ondt och godt
är på den andra sidan?

XIV.

Dock kunde det ske att den lättjefulle
blott samkade kval såsom lättjefull
och således just för sin lättjas skull
blef tvungen att gå dit han skulle.

XV.

Dock kunde det ske, om jag ginge
åt motsatt håll mot ett ämnadt,
att detta så bittert sig hämnat,
att, hur jag än ville, jag finge
mig vända och gå dit jag ämnat.

Kanhända är så att förstå
hur jenseits om ondt och godt vi gå!

XVI.

Den kloke, som ägnar sin dyrkan
åt själfviskhet enbart, han känner
att enslighet tär och förbränner
och vet: utan kärlek ej vänner
– förlamar han därmed ej styrkan?

Den starke, som ägnar sin dyrkan
åt själfviskhet enbart, förlorar
han då ej hvart stöd och förstorar
ej fiendskap fiendestyrkan?

Du vise som vet, är då svaret så:
förgäfves i längden förspillda
de äro förutan det milda,
all klokhet och styrka – det milda
må med att de två må bestå?

XVII.

Dock är mildhet stundom skenbart hård,
skenbart alltför hård att kunna bäras,
när med knifvar vissna grenar skäras
från de träd som af en sjukdom täras
i en mildtomhuldad apelgård.

XVIII.

När nu ejet frätt det milda bort
klokt och starkt – om länge eller kort
än de lefva kvar – så länge än de verka,
verkan god ännu af dem vi märka.

Till att vinna vinsterna den vann,
födde omild klokhet ej metoder,
hvarmed efteråt den milde kan
göra ädelt gagn åt vän och broder?

Omild styrka pröfvar kraften stark
hos en mild att stå emot och lida

i den brottning om att vinna mark,
hvarom omildhet och mildhet strida.

Men när klokheten och styrkan dö
blir ej själfva själfviskheten slö,
och när intet godt till stöd det har,
hvar är makten hos det onda, hvar?

Hvad är grymhet, stödd af oförmåga,
kan den pina utan makt att tvinga
på en marterbänk ett offer ned,
hvad är feghet utan kraft att springa
– är det ej som utan veke låga,
är det ej som flamma utan ved?

Om ej grymhet utan styrkans stöd
hos den grymme snart är död,

säg: förintas ej den grymme själf?
Och när feghet, som ej flykta kan,
ändå hos den fege ej försvann,
säg, förintas ej den fege själf?

XIX.

Om resten af godt ur en ond kan försvinna,
den enbart onde, vi då kunde finna
i djupet af Hades, i eldens Gehenna,
väl icke sig själf såsom ond kunde känna,
ty det att sig själf såsom ond ha förstått
väl kräfver, om också i litet mått
en känsla, en vetskap af godt.

Och gifves det väsen af detta slag,
ha då de ej mistat sitt människojag
och tvingats af lagen i allnaturen
att blifva till verkliga djur ibland djuren

att oskyldigt lida och skada som de
och ej känna ångerns och tviflets ve?

Är detta det ändtliga slutet sist
för den, som all gåfva till bättring mist,
förintelse, kommande sent eller snart
eller återgång till en lägre art?
Och kanske på nytt väckes lifvet, som flytt,
och kanske det sjunkna kan stiga på nytt?

Men måste jag tro på oändligt mått
af ondt hos de ondes skara,
oändlig pina, oändligt brott
och aldrig upphörande vara
– jag kräfver af eder, som så hafven sagt
ett bättre bevis än I hittills bragt!

XX.

Det som kallas godt
är ej alltid godt,
det som kallas ondt
är ej alltid ondt.

Gode äro icke alltid
enbart gode,
onde äro icke alltid
enbart onde.
Månne icke gode göra
utan vilja stundom ondt?
Månne icke onde göra
utan vilja stundom godt?

Att ur varats vida
allt af onde bida
som af gode godt,
att af godes lida
som af ondes brott,
när vid ondes sida

så de gode strida
så för ondt som godt
– är ej sent och tida
så vårt varas lott?

XXI.

Kommer ej ondt af det motstånd
lifvets frön under lifvet möta,
verkningar, stora och små,
– växten att skafva och nöta,
växten att trycka och stöta,
växten att torka och röta
– hvilka allt starkare härda
därmed det lefnadsvärda
eller föröda hvad ej kan bestå?

XXII.

Är det onda månne evigt till
såsom alltid på nytt uppstående,

i hvart särskildt väsen alltid döende
eller dödande
varelsen, det är i,
när den ej kan bestå mot
branden, som förtär den
– evigt till såsom renande
slagguppblandade
malmen af ursprungsgodt,
alltid skedande
användbart från ej användbart
eller förbrännande

det som ej uthärdar eld
– evigt till såsom renande,
eller förbrännande eld?
Alltså ej till som evigt ondt
hos evige onde?

XXIII.

Är månne missljudet till
blott för att lösas i välljud?
Kräfvas för lifsalltets helharmoni
disharmonier som uppstå

helvetestjutlikt ur luften
hvinande, piskande vågorna
bitskt och hätskt, tills i stormens
växande väldiga välljud
missljuden ändtligen själfva
måste som välljud försvinna?

Blefve den alltför stilla
lifsalltets eviga frid,
gåfve ej lifsalltets sköte
evigt med flödande säden
upphofvet ock till den eviga strid,
hvilken kanhända skall uppstå,
stillna och uppstå och stillna,
växlande ständigt oändligt i evigt framflytande tid ?

XXIV.

Att naturen utan skoning slår
det som ej dess egna lagar följer

ej kan bruka och ej rätt förstår,
ses af storm, som öfver hafvet går
och med spillror hafvets kuster höljer.

Men när lifvets utgestalt har krossats
som ett skeppsvrak, slungadt mot en strand,
simmar lifvet, när hvar fog har lossats,
i en annan värld alltjämt i land?

Och i världen, dit de döde draga,
lefves om igen blott samma saga
– segla ut i storm och spillror strö
vid den nya obekanta ö,
dit vi simmande för lifvet hinna,
eller finns det lif, som kan försvinna,
kunna väsen helt och hållet dö?

Kan på lefnadsvrak, som sönderslås
mot en dödskust, dess besättning mista
sist sin sista rest och så dess sista
öfverblifna glimt af lif förgås ?

XXV.

Om för hvarje lif en sista stund
sätts, när det af brist på lif försmäktar,
är, fast hårdt, dock detta en miskund,
det att släcka, hvad ej lefva mäktar.

Men om någon gud förutbestämt
någons lif att sjukna och förtvina
och förgås, ett annat att alltjämt
ondskefullt och pinadt andras pina,
hvarför har han så förutbestämt?

Gud?

——

I.

Om Gud är till, hvad är han,
den vetande gifve mig svar?
Det samma namnet bär han
som fordomdags han bar.
Mig synes dock,
fast samma namn vi stamma,
att samma rock
ej alltid täckt detsamma.

II.

Ett vara är ej en gestaltgud
med mänskligt personliga drag,
en Herre ej alltid en Alltgud
och ande ej alltid ett jag.

III.

Om Gud är ett allväsenjag,
säg: är i ett bud, som är skrifvet,
Guds vilja mer stark eller svag
än uti all lifvets lag
inom honom själf och i lifvet?

IV.

Är Gud i allt, han lider
i själars tusental
oändligt i eviga tider
väl helvetets eviga kval?

Och slöte den evige döden
för någon all helvetets glöd,
väl Gud led själanöden
att dö en evig död?

V.

Eller är Gud blott i gode,
då om jag rätt det förstode,
Gud ur hvart väsen försvunne
alltsom dess goda förbrunne.

Ännu en fråga jag fråga vill:
finnes som ondhet det onda till
utom hos god, som känner,
hur ondhet hans goda förbränner?

Och är icke Gud i djuren,
växterna, allt i naturen,
för hvilket ej ondt som hos människan
som ondhet kännas kan?

Sist vill en fråga jag våga:
finns något alls utan spår af godt,
blifver ej allting till sist dock godt?
Ingen kan svara, vi fråga,
fråga och fråga och fråga blott.

VI.

Är månne Gud en evigt vardande,
– växande fram ur ett frö och evigt
ökande
synen, beseendet,
hörseln, talandet,
kärleken, kärleksvinnandet,
kraften, kraftmottagandet
tills de varda alltmera
allsyn, allbeseende,
allhörsel, alltalande,
allkärlek, allkärleksvinnande,
allkraft, allkraftmottagande
– likväl aldrig nående

oändlig allhet i allt
– eller är han af evigt
allfullkomlig?
Kan det oändliga,
hvilkets gräns är onåelig,
fyllas af någon,
vore han ock en oändlig?
Gifves ett Alljag,
evigt oändligt?
Eller blott lifsallt,
all-ande?

Pan och Zebaoth.[1]

——

I.

Pan sade till mig: »Låt sofva
i jorden de gamle judar,
stig upp, min son, och lofva
de unga alltets gudar,
som tagit i allt gestalt
och ropa: »Tag allt, gif allt!»

O Pan, de gamle judar,
dem ville jag icke dyrka,

men dina unga gudar
af skönhet och frihet och styrka,
som tagit i allt gestalt,
dem ville jag dyrka i allt.
Men manernas makt mig tuktar
till träl ifrån titan
och Jehovah jag fruktar
mer djupt än jag kär har Pan!

II.

Väl vill Jehovah jag smäda:
»Hej, Jehovah, heh, äh!»
men knappt jag hunnit häda,
jag sjunker ned på knä.

Om Zebaoth är den rätte,
mitt knäfall har gjort bot
– om Pan, så minns, jag trätte,
o Pan, med Zebaoth!

III.

Säg är du ej, o Zebaoth,
i självfva hädelsens vanvettsrop
och i förtviflans hat och knot
mot dig och allt, du skop?

När lifvet, du skop, går snedt och vindt
och själf i det lifvet du lefver än,
är det ej du själf, som då slår blindt
och vanvettsvildt igen?

IV.

Vid haf och sol och vild orkan
mig säg, o Zebaoth,
är djupast ned i varats rot
du själf ej guden Pan?

Och gif mig ett ärligt svar, o Pan,
var du ej med i lagens hot
på Zinai berg, där Zebaoth
för välde och kraft bröt ban?

Calibariel.

——

I.

Jag är ej Ariel, ej Caliban,
jag är ej människa och icke man,
ej djäfvul, icke gud.
Men något litet är jag detta allt
än gud, än dämon, alf och faungestalt
med bockfot och djurlik hud.

Hvar kväll och morgon jag ömsar hamn
och Calibariel är mitt namn.

II.

Jag älskar de rena,
i kvällen sena
min väg till torpet jag tager,
där dottern i kammaren kläder
sig af i oskuld och träder
till spegeln och tycker sig fager.

Då ville jag vara det barnets hydda
det barnet att värna och skydda,
men djupt i mitt hjärta det gnager.
Det faller en misstro mig in med ett,
min blick har at henne ett gift beredt,
då biter den till med ett giftigt bett
och sorgsen till skogen jag drager.

En kärleksvisa.

Jag köpte min kärlek för pengar,
för mig var ej annan att få,
sjung vackert, I skorrande strängar,
sjung vackert om kärlek ändå.

Den drömmen, som aldrig besannats,
som dröm var den vacker att få,
för den, som ur Eden förbannats
är Eden ett Eden ändå.

Lättsinnet.

——

Den unge sade:

Med lättsinne mente jag: göra
hvadhelst mig behagar,

jag trodde på hemliga lagar,
som, lefver mitt öfvermod
hur nyckfullt det vill alla dagar
ändå skulle mäkta att föra
därhän, att all följd blifver god.

»När hanliljan,» tänkte jag ofta,
»vill växa och blomma och dofta

och låta sitt frömjöl få flyga
hur planlöst som helst för att finna
den första och närmaste lilja,
dit slumpen med vinden det för,
och ändå ej något förstör,
hvi skulle då jag icke vilja
detsamma och hvi icke smyga
till första och närmaste kvinna
och göra som hanliljan gör.»

Men nu har jag bördor att bära
af hustrurs besudlade ära
och skulden för skökvordna mör,
och själf är jag döendet nära,
af lustan, som tär och förstör,
mig synes, att lögn var min lära,
men, säg mig, du gamle, hvarför?

Den gamle svarade:

Icke alla unga viljor
äro friska, rena liljor

ondt de göra, ondt de lukta,
när de dofta och befrukta
i de hvita liljors ring,
och när lustigt de sig tycka
med sitt frömjöl sprida lycka,
sprida de blott pestfrö kring.

Maskin i olag.
Fabel.

Vår vilja den är centrum,
vår lust periferin:
»Gå rundtom, gå rundtom,
din axel, turbin!»

Vår vilja vill förlustas
och säger: »Kära lust du,
kom låt oss dricka vin,
gå rundtom, gå rundtom
ditt centrum, turbin!”

Först vill ej lusten dricka

och säger: »I är för fin
att dricka med en tjänare
af ert förnäma vin!»
Men viljan säger: »Rundtom,
gå rundtom, turbin!»

Rätt ofta sedan viljan
och lusten sutto samman
och smorde sin maskin,
och viljan drack brorskål
med lusten i vin:
»Bror centrum, bror rundtom,
bror axel, bror turbin!»
Och snart begynte lusten
att tro sig vara centrum
och sade: »Hopp, hej lustelig,
gå rundtom, ditt svin!»

När viljan sade: »Lust du,
nu stopp, ej mera vin!»

Då sade lusten: »Vilja du
håll käft, jag är centrum
och du periferin,
gå centrum, du rundtum,
du rundtrum, du centrom,
gå centrum, turbin!»
Med brak flög i styckjom
hvar del af maskin.

Friheten.

Ej blir viljan frigjord af att färdas
mjukt på dynor, ej att fritt i lastens
famntag lata sig en lefnad lång,
fri blir viljan först, när den fått härdas
från en veklings ragling till gymnastens
genom självtvång fria hjältesprång.

Men när viljans gång är stolt manhaftig
och när viljans alla senor spänna
muskelkraft i järnhård fjädersvikt,
skall ändå dess arm ej frisk och kraftig
famna lifvets välbehag, blott känna
tvångets tyngd med ständigt större vikt?

Den vise sade:

Var vaksam, min son, och var afundsjuk
om makten åt ofvan och nedan
– vill någon dig störta alltredan,
sök göra medtäflaren mjuk,

den icke är konungens like,
må vara vasall i hans rike.

Och lyder han endast med knot dig,
så håll med din kraft honom neder,
men mäktar han dock stå emot dig,
tills ärligt han vunnit sin heder

att vara i allting din like,
så dela med honom ditt rike,
det reder sig präktigt, ty du som han
i längden kan
ej afundas den, som är likeman,
ej yppare tanke jag fann
att tillknyta broderbandet
än: vi två de främste i landet.

Men har han ändå icke nöjt sig
men börjar för enväldet krig,
slå igen, slå igen, tills han höjt sig
till en öfverman öfver dig,
och efter du ej är hans like
så blif en vasall i hans rike.
En starkare vän
än vasallen du mist
i er täflingstvist,
än den likeman
som i kriget försvann,
i din höfding du vinner igen.»

Så talte till prinsen den vise,
och sant kanske talade han,
dock känner och vet hvarje man
att hela den vishet, vi prise
hos vise, ej alltid är sann.

Lefnadsfärden.

Adam, Eva,
man och kvinna,
ständigt sträfva
att hvarandra
kära vinna,
vänligt vårda,
genomvandra
med hvarandra
öden blida,
genomlida
öden hårda,
taga, gifva,
lifvas, lifva,

famnas, föda,

rikt af kärlek öfverflöda
och till sist af ålder böjda
af allt lifvets rika flöden
mätta, nöjda
gå i döden
– är ej så, du vise, är den
icke så, den oss beskärda
enda goda lefnadsvärda
lefnadsfärden ?

Eller är den
att försaka
allt hvad denna arma världen
man och kvinna
gaf att smaka
af hvarandra,
för att finna
i den andra
allt tillbaka?

Lifvets värde.

Än tycks det mig just i de stormande,
brottande lidelsers krig
är just det byggande framtidsformande
för allting, som lefver, och mig.

Än tycks det mig just, att det leende
världslifvet just som det är
med frittglada ögonen seende
inom sig all himmelen bär.

Då komma de mörka förkrossande
dödsdystra tankarnas flöden
med budet: »det enda förlossande
för lifvets lycka är döden».

»I paradisängden förtorkar ej
det lif, som evinnerligt grönskar,»
– då svarar jag: »längta jag orkar ej
till det jag ej känner och önskar!»

Efter döden.

Icke, när jag död är vorden
sprids mitt väsen väl i jorden,
blott som fosforljus,
element i jordens vara,
fukt och flyktigt irrljus bara,
icke mer ett jag?

Men jag skall kanhända sofva
i en dröm af mörka, dofva
halfmedvetna hågkomstljud,
ljud likt forsars brus mot hallar,
tills en stämma högljudt kallar
mig till lif en dag.

Eller skall jag tungsamt höja
mig ur grafvens mull och töja
på mitt väsens band som knöt
mig vid jordens tyngd och häfva
mig till rymd, där jag kan sväfva
full af kraft och fri?

Eller skall jag syndbelastad,
djupt i dämonsriket kastad,
i eonisk tid,
själf betvingande betvungen,
ständigt stingande och stungen,
vältra om i hat?

Eller kan jag genombida,
genomstrida, genomlida
detta allt och kan
jag förflyktigas och enas,
sjunka, stiga, sudlas, renas
eller helt förgås?

Himlar.

——

I.

Jag afskyr Gud betraktad såsom pater,
och hatar tanken, att ditofvan hunna
ej man och kvinna mer, men munk och nunna,
vi skola sjunga eviga kantater.

Jag afskyr änglar, om med stela later
de träda mot mig kyliga och tunna
likt dessa Dygder, som i tider svunna
gjorts till personer på en klerkteater.

Är saligheten blott den benradslike
afhållsamheten, skild från lifvets krafter,
ej underligt, om himlarna bli tomma,

ej underligt, du arma himmelrike,
att mer vi älska jordens friska safter
med han- och hon-frö, frukt och barn och blomma.

II.

Jag älskar ej en himmel lik en kyrka

och klostersalighet mig kvittar lika,
jag vill se himlen full af jordens rika
och starka lif med ännu större styrka.

Från mina lifskraf ej jag ämnar vika,
om också himlens alla helgon yrka
som idealmål för mitt hopp att dyrka,
ej blott som medel, att på kors mig spika.

Gif mig, o Gud, ett säkert hopp i döden
att möta lifvets friska mänskovimmel,
där mannen är en man och kvinnan kvinna!

Gif mig en uppåtfärd af rika öden,
där jag kan slag förlora eller vinna,
så kan jag kanske längta till din himmel!

III.

Kanhända kämpar väldighet mot troner
ännu i himlens allra högsta zoner,
likt bragd och äfventyr i jordens krig,
kanhända blandas i de helga toner,
o Gud, om du är till, som ägnas dig,
från skog och äng i himmeltemplens närhet,
likt jordens ljud, men fylld af himmelsk skärhet,
en kärleksvisa öm och innerlig?

Kanhända där för hvarje man och kvinna,
hvar stam, hvart folk är salighet att vinna
af just den egenart, som är för dem?
För Hellas lysa ljust Elysiens lunder,
för Israel med ädelstenar under
sin jaspismur ett nytt Jerusalem.

Sin sälla jaktmark uppnår indianen,
till houribäddens hvila går sultanen
på segrar nöjd, men onöjd skandinaven
går djärft ännu på andra sidan grafven
med egen kraft till stöd på vikingfärd,
– en hvar skall finna, trälen som titanen,
om född i öknen eller under granen,
af det han önskat det, som han är värd.

Variatio.

Det hvetebrödshvita och gudsängelrena
med Herren-vare-lof och Gudsfrid
– de hafva väl ock litet rätt, som mena,
att slikt smakar godt för en tid.

Dock finns det en smak af det sillsaltbittra
rätt god, om ock icke så ljuf
– den länge hört småfågel pipvackert kvittra,

vill gärna höra tjutet af uf.

Men blir det för mycket »uhu» och »klähvitt»,
då börjar vårt hufvud att värka,
då vilja vi åter bli kvälltjutet kvitt
och längta till morgonens lärka.

Tal i fåvitsko.

I veten det, bröder och vänner,
min mandom har lärt mig försaka
den jord, där min ungdom slog rötter
och bar sina gröna förstlingsblad.
Dock ännu mitt hjärta känner
en längtan att färdas tillbaka
till tiden jag satt vid Gamaliels fötter
ungdomligt allvarlig och äfven glad.

Jag talade barnsligt, jag var ju ett barn,
fast höglärd i allt, som är skrifvet,
mitt sinne var fullt af de gycklets flarn,
som tillhöra ungdomslifvet.

Och gaf mig Gamaliel då en visdomsskrift,
och flitigt jag låddes i rullarne läsa,
jag ritade af med mitt arga stift
i kanten Gamaliels långa näsa.

Och lönligt ibland, när det led emot natt
– jag vill icke mycket min vishet prisa –
vid Gamaliels dotters fötter jag satt
och läste med henne i fädernas Höga Visa.
Hvad talar jag, talar jag oförnuft,
tillgifven mig det, låten orden fara
och hållen det allt såsom vind och luft
och tagen eder för fåvitska ord till vara!»

Ja, så har jag tänkt mig apostelns tal
en kväll i den gästfrie Gaji sal,
men har han ej så kunnat uttala sig,
fall, fåvitska, då öfver mig!

Lifsäfventyret
Ett tema i två variationer.

——

I.

Ditt lif, det är lifsäfventyret,
du sitter som gosse vid styret
af lifsäfventyrets julle
med säckar till segel på fjärden

och låtsas att rundt omkring världen
på Phileas-Fogg-färd du skulle.

Då händer det dig att du drifver
till hafs, och till verklighet blifver
din lek, när en storm börjar hvina
och jullen går rundt och du föres
ombord på ett barkskepp och göres
till jungman och strandar i Kina.

II.

Jag sökte min faders åsnor,
jag lette, jag sporde mig fram:
»Har I sett min faders åsnor,
I fränder af Benjamins stam?»

Jag mötte i vägen en vis profet
och frågade: »Säg, hvad tror du och vet
om denna resans ända?»
Då svarade han: »Kanhända,
o Saul, son af Kis,
att du skall tomhändt vända

ifrån din åsnefärd, –
dock kunde det äfven hända,
o Saul, son af Kis,
att resan slöte på annat vis
med en tron och ett fall på svärd,
om sådan en färd du var värd.»

En ariers vårvisa.

Sänd, sol, din hulda gåfva
af värme om nysprungna blad,
du regn, jag vill dig lofva
ditt friska befuktande bad!

Du ök, var starkt i bogen,
gif säden dess växtkraft, du mull,
och rikligt framför plogen
fall, gödsel, du landtmannens gull!

Bered, att allting dignar
af lifskraft, du lif, och bered
att all din rikdom signar
min unga hustrus kved.

En ariers hustruvisa.

Min hustrus lockar mjuka,
de äro mitt behag,
mig gjorda till att bruka
till ögonlust hvar dag.

Min hustrus ögon klara
behaga mig ock väl,
mig gjorda att besvara
med själ min egen själ.

Min hustrus läppar fina
de räcka fram en god
och ädel dryck till mina,
däraf jag dricker mod.

Och djupt mig äro ljufva
min unga hustrus bröst,
den lifvets ädla drufva
min son till mat och tröst.

Och som ett vårregn blifver
till fröjd för landets mark,
min hustrus famntag gifver
mig vällust, ljuf och stark.

En vårvintervisa.

»Smält min is,
låt min snö
gå i tö»,
suckade vintern till våren.

»Kanhända, kanhända om solen vill,
vi vänta väl ännu en månad till,
så kanske det sker», sjöng våren.

* * *

Innehåll.

Noter

1)

Skrifvet före det föregående stycket – däraf dess möjliga oöfverensstämmelse med den där uttalade tankegången.